Тєлєгін А. П.
студент 3-го курсу КПІ ім. Ігоря Сікорського,
Науковий керівник:
Солончук І. В., ст. викл., ФСП
КПІ ім. Ігоря Сікорського

Недотримання розумних строків розгляду судами цивільних справ

Законом встановлений «розумний строк» для вирішення цивільних справ у суді, який не може бути більше 2 місяців з дня відкриття провадження. На практиці ж маємо спори, що в межах однієї інстанції можуть тягнутись більше року. Кількість прикладів затягування процесу невпинно росте, а репутація судової системи України лише погіршується. Ставиться під сумнів і справедливість розгляду справ, і авторитет судів в цілому.

Судова тяганина одна із найбільших проблем процесуального порядку розгляду цивільної справи. Найчастіше такі дії мають місце в ситуаціях, коли недобросовісна сторона, передбачаючи неможливість виграти спір, прагне відкласти момент винесення та виконання рішення або ж взагалі виснажити опонента й підштовхнути його на укладання несприятливої мирової угоди. Відповідальність за зловживання такими процесуальними правами законом не передбачена, а тактика затягування стає чи не найпопулярнішою серед горе-захисників.

Серед легальних способів відтягнути розв’язання цивільного спору можна виокремити:

1) неявку сторін, свідків, третіх сторін або інших учасників судового процесу;
2) клопотання сторін пов’язані з усуненням недоліків неналежної організації учасників процесу в процедурі розгляду справи, що полягає в поданні не всіх доказів чи несвоєчасному залученні та допиті свідків;
3) зустрічні позови;
4) відводи судді, перекладачу, секретарю судового засідання, експерту та спеціалісту.

Близько половини цивільних справ, що розглядаються у суді, відкладаються через неявку сторін. Чи то перша неявка позивача, яка можлива і без поважних причин, чи то клопотання іншого учасника процесу є гарантією переносу судового засідання. Через завантаженість судів такі дії з’їдають, як правило, не менше місяця, а якщо ж співпали всі «сприятливі» обставини, уповноважений суддя може піти й у відпустку, в такому разі справа може бути перенесена і на 2 місяці.

Коли ж має місце незначне упущення сторони у залучених свідках і доказах, опоненту надається можливість переносити розгляд справи таку кількість разів, доки всі фактичні обставини справи не будуть досліджені «повно і всебічно» або ж доки це дослідження не набридне суду.

Зустрічний позов подається з метою заморозити розгляд справи. Звичайно, коли мета зустрічного позивача зводиться до затягування спору, підстави його вимог можуть бути абсурдними та вигаданими, проте, щоб з’ясувати це у суді, заява має бути прийнята та розглянута по суті. Це у свою чергу дає змогу за первісним позовом подати заяву про зупинення провадження до моменту вирішення іншої справи, пов’язаної з нею – за зустрічним позовом. Якщо така заява задовольняється, відповідачу лишається всіма способами затягнути розгляд зустрічного позову, де він виступає вже позивачем.

Відвід судді найпопулярніший метод створення судової тяганини. А серед практикуючих юристів існує навіть невдалий жарт: «Якщо адвокат не заявив відвід судді,

він нікчемний адвокат». Дуже прикро, що крім насміхання над судовою владою це ще й ставить під сумнів професійні якості окремих суддів.

Можливість завадити подібним зловживанням ускладнюється й абстрактністю положень процесуального законодавства про підстави відводу суддів.

Відповідно до п. 2, 4 ч. 1 ст. 20 Цивільного процесуального кодексу України, суддя не може брати участі в розгляді справи і підлягає відводу (самовідводу), якщо він прямо чи побічно заінтересований у результаті розгляду справи або якщо є інші обставини, які викликають сумнів в об'єктивності та неупередженості судді. [1]

Хоча таке закріплення покликане врегулювати всі життєві ситуації, коли суддя може бути зацікавлений у вирішенні спору, а під наявні підстави відводу не потрапляє, частіше це призводить до зловживання правом на відвід. Будь-яке дрібне процесуальне порушення розцінюється як заінтересованість чи упередженість, а найлегше звинуватити суддю в необ’єктивності.

Адвокатом подається звернення про притягнення судді до дисциплінарної відповідальності на ім’я Голови комітету Верховної Ради України з питань правосуддя, а від так одразу стає очевидно, що в судді може виникнути бажання помсти і об’єктивно розглянути спір він не може.

Кожен із способів затягування процесу дає змогу вийти за рамки строку передбаченого процесуальним законом. Коли ж методи судової тяганини застосовуються у купі, важко і уявити скільки часу буде розглядатися один спір. Саме накопичення таких справ є основною причиною завантаженості судів, яку так відчайдушно намагаються подолати законодавці.

Згідно з ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення.

Судова тяганина суперечить нормам як національного так і міжнародного права, а її обмеження є чи не найважливішою ціллю на шляху до поліпшення судової системи України. Із неявкою сторін можна боротися належним повідомленням та встановленням відповідальності за неповагу до суду. Відводи та зустрічні позови слід розглядати більш ретельно, а звернення про притягнення судді до дисциплінарної відповідальності потрібно зробити можливим лише після розгляду справи за участі адресанта звернення.

Варто відзначити, що затягування шкодить і якості розгляду цивільних справ, проте його подолання неможливе у короткий строк, а підійти до вирішення цього питання слід предметно та з усією відповідальністю.

Список використанних джерел:

1. Цивільний процесуальний кодекс від 18 березня 2004 р.
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 р.